

Anatolie MUNTEANU

procuror
Șef-interimar al Direcției Judiciare,
Procuratura Generală, formator

REPERELE DIRECȚIEI JUDICIARE AFERENTE IDENTIFICĂRII RISCURILOR CONDAMNĂRII REPUBLICII MOLDOVA DE CĂTRE CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI PENTRU VIOLAREA NORMELOR CONVENȚIEI EUROPENE PENTRU PROTECȚIA DREPTURILOR ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI

Ratifying the Convention for the defense of human rights and fundamental liberties, Republic of Moldova has assumed the positive obligation to guarantee and ensure the protection of all the rights and liberties proclaimed by the convention of the persons under its jurisdiction. Concluding that lately the number of applications of the citizens of Republic of Moldova to the European Court of Human Rights and respectively, the number of cases of condemnation of the state implying obligatorily financial sanctions has been constantly growing, and imposes the adoption of urgent and efficient measures, and implicitly, of an intolerant attitude towards the office holders culpable of infringement of human fundamental rights in Republic of Moldova. In order to take a correct attitude concerning the real situation in this field it has become primordial to highlight the groups of risks, which favour the condemnation of our state in ratio with the practice of the European Court of Human Rights.

Aderarea Republicii Moldova la Consiliul Europei a reprezentat condiția primordială care a asigurat promovarea și consolidarea funcționării democratice a statului, modernizarea structurilor sale instituționale, coerența și funcționalitatea sistemului legislativ și juridic, independența justiției, combaterea corupției.

Odată cu ratificarea Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, statul nostru și-a asumat, pe de o parte, obligația să garanteze oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile stipulate în Convenție, iar, pe de altă parte, a acceptat să supună executarea acestei obligații unui control juridic internațional.

Prin urmare, fiind o parte integrantă a sistemului de drept național, Convenția va fi aplicată în mod direct, ținându-se cont de faptul că art.4 din Constituția

Republicii Moldova consacră primatul Convenției față de actele legislative naționale care îi contravin.

Aplicarea corectă a Convenției presupune studierea prealabilă a jurisprudenței Curții, care are competență exclusivă în a interpreta oficial prin hotărârile sale modul de aplicare a Convenției, hotărârile ei fiind obligatorii pentru sistemul judecătoresc național. Tocmai din aceste considerente, atât prevederile Convenției, cât și jurisprudența Curții sînt obligatorii pentru instanțele judecătorești naționale și pentru autoritățile publice naționale. În acest context, instanțele judecătorești sînt încurajate ca hotărârile judecătorești să fie articulate cu interpretarea și aplicarea directă a textelor incidente din Convenție și să cuprindă trimiteri adecvate la reperatele jurisprudenței Curții.

Majoritatea cererilor înregistrate la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, din cele declarate admisibile (la situația primului trimestru 2007), 22 se referă la neexecutarea deciziilor judiciare. 11 hotărîri se referă la anularea hotărîrilor judecătorești irevocabile în rezultatul înaintării recursului în anulare de către Procurorul General (situație existentă pînă la adoptarea noului Cod de procedură civilă – 12 iunie 2003). Alte 4 cereri se referă la lipsa motivelor pertinente și suficiente pentru a justifica arestarea sau prelungirea acesteia în cadrul judecării cauzei. O cerere se referă la încălcarea termenelor rezonabile de desfășurare a procesului penal.

Avînd în vedere importanța și actualitatea problemei, aceasta a fost inclusă în programul de lucru al **Colegiului Procuraturii, care la 24 aprilie 2007 a adoptat Hotărîrea nr.11/4** „Privind starea respectării drepturilor și libertăților fundamentale în cadrul procesului penal prin prisma Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului și practicii Curții Europene pentru Drepturile Omului”.

Conform hotărîrii nominalizate, în activitatea procurorilor accentul a fost pus pe anticipare, pe eliminarea din start a riscurilor de condamnare de către CEDO a Republicii Moldova.

Riscurile condamnării Republicii Moldova în domeniul judiciar-civil:

- recursul în anulare – declarat în temeiul art.332 al Codului de procedură civilă (redacție veche);
- neexecutarea hotărîrilor judecătorești.

În conformitate cu prevederile Articolului 6 al Convenției,

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obli-

gațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa..."

Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru prima oară a considerat violarea drepturilor prevăzute de Articolul 6 din CEDO, prin declararea recursului în anulare de către procuror, în *cauza Brumărescu versus România*, astfel fiind stabilit un precedent, care ulterior a dus la condamnarea Republicii Moldova într-un șir de cauze analogice (*hotărârile în cauzele Roșca; Ermicev; Melnic; Braga; Mihalachi; Bujnița; Venera Nord-Vest & Bortă; „Nistas GmbH”; SA „Moldovahidromaș”*).

Prin urmare, Curtea atenționează asupra faptului că Curtea Supremă de Justiție ar fi redus, astfel, la zero întregul proces judiciar, admitând cererea de anulare înaintată de Procurorul General, ceea ce ar încălca principiul lucrului judecat (*res judicata*). La aplicarea prevederilor art.332 al Codului de procedură civilă, Curtea Supremă de Justiție a încălcat principiul securității raporturilor juridice. În cele din urmă, Curtea Supremă de Justiție a încălcat drepturile părților la un proces echitabil prevăzut în Articolul 6 § 1 al Convenției.

Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul stabilității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscutată.

Un alt motiv ce servește drept temei pentru condamnarea Republicii Moldova de către CEDO este: *Neexecutarea deciziilor emise de către instanțele judecătorești naționale (cauzele: Prodan, Sirbu, Pasteli, Luntre, Croitoru, Bocancea)*.

În aceste cazuri, Curtea se referă la faptul că Articolul 6 § 1 asigură oricui dreptul de a revendica drepturile și obligațiile sale civile într-un tribunal; în acest fel se întruchipează „dreptul la un tribunal”, respectiv, dreptul de acces, care reprezintă dreptul de a institui proceduri în fața unei instanțe judecătorești în chestiuni de natură civilă. Cu toate acestea, acel drept ar fi unul iluzoriu dacă un Stat Contractant ar permite ca o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie să rămână ineficientă (inoperantă) în detrimentul unei părți.

Interpretarea Articolului 6 ca fiind în exclusivitate preocupat de accesul la o instanță judecătorească și îndeplinirea procedurilor ar putea duce la situații incompatibile cu principiile de drept pe care Statele Contractante s-au obligat să le respecte când au ratificat Convenția. Executarea unei hotărâri pronunțate de orice instanță de drept trebuie, deci, privită ca o parte integrantă a „procesului” conform scopurilor Articolului 6 (*Hotărârea Hornsby versus Grecia din 19 martie 1997, Rapoarte 1997-II, p.510, §40*).

Este inadmisibil ca o autoritate de stat să invoce lipsa de fonduri alternative drept scuză pentru neexecutarea

hotărârilor judecătorești. O întârziere în executarea unei hotărâri ar putea fi justificată numai de anumite circumstanțe deosebite. Dar întârzierea trebuie să afecteze esența dreptului apărut conform Articolului 6 § 1 al Convenției (*Immobiliare Saffi versus Italia (GC), nr.22774/93, § 74, CEDO 1999 - V*). În astfel de cazuri, reclamanții nu ar fi trebuit să fie împiedicați să beneficieze de succesul obținut în urma soluționării litigiului.

În scopul reparării unor erori de drept, în temeiul demersurilor primite de la Agentul guvernamental – reprezentantul Guvernului Republicii Moldova la CEDO – Procuratura Generală a adresat Curții Supreme de Justiție cereri de revizuire asupra deciziilor aceleiași instanțe adoptate în rezultatul examinării recursurilor în anulare declarate pînă la 12.06.2006, în total fiind declarate 24 cereri de revizuire.

Riscurile condamnării Republicii Moldova în domeniul judiciar-penal:

Drept riscuri în acest segment de activitate au fost constatate: *încălcarea termenului rezonabil de desfășurare a procesului penal;*

Practica Curții cu referire la aceste prevederi ale Convenției a înregistrat o condamnare a Republicii Moldova, fiind invocată în special violarea Articolului 6 § 1 – încălcarea termenului rezonabil de judecare a cauzei.

Republica Moldova a fost condamnată pentru violarea de către autoritățile sale a acestor prevederi în cauza *Holomiov versus Moldova*.

Prin Hotărârea CEDO din 07.11.2006, Republica Moldova a fost condamnată pentru violarea Articolului 6 § 1 din Convenție, și anume: pentru faptul că din culpa statului nu au avut loc ședințe de judecată timp de aproximativ cinci luni de zile, între lunile iunie și noiembrie 2003, din cauza unui conflict de competență între Tribunalul Chișinău și Judecătoria Centru. După soluționarea conflictului de competență, ședințele au fost amânate de mai multe ori din cauza absenței judecătorului sau a procurorului. Mai mult, ședințele de judecată au fost adesea fixate la intervale lungi de timp.

Situația procesuală după modelul cazului *Holomiov* nu este unicul risc.

Un real factor de risc îl constituie *tergiversarea judecării cauzelor penale* din motivul organizării insuficiente a activității acuzatorilor de stat, judecătorilor și avocaților în cadrul examinării cauzei.

Cea de-a treia categorie de riscuri derivă din *verificarea ineficientă* sau din *ignorarea totală a declarațiilor inculpatului* despre aplicarea în privința acestuia a violenței și a presiunilor psihice în procesul de dobîndire a probatoriului.

Conform Articolului 3 al Convenției, *nimeni nu poate fi supus torturii nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante*. Aceste stipulări sînt prevăzute și în art.10 alin.(3) din Codul de procedură penală.

De regulă, inculpații se plîng că au fost maltratați de către colaboratorii de poliție încă în cadrul examinării cauzei penale în prima instanță sau în instanța de apel. În aceste cazuri, procurorii procedează conform prevederilor art.298 alin.(4) din Codul de procedură penală.

Au loc însă cazuri cînd plîngeri de acest gen sînt invocate pentru prima dată în petițiile condamnaților adresate Procuraturii Generale, în care ei își exprimă dezacordul cu hotărîrea judecătorească de condamnare. În aceste cazuri, procurorii expediază cererile procurorilor teritoriali pentru a fi examinate conform art.274 din Codul de procedură penală și informarea despre soluția adoptată. Pe parcursul anilor 2006 și 2007 au avut loc 12 asemenea cazuri. În toate situațiile s-a dispus refuzul începerii urmăririi penale.

Procurorii trebuie să excludă din practica lor cazurile de punere sub învinuire a persoanelor care, fiind torturate de ofițerii de poliție, au fost impuse să recunoască săvîrșirea unor infracțiuni, pe care nu le-au comis.

În ultimii ani, practica judiciară s-a modificat esențial în ce privește respectarea drepturilor persoanei și, mai mult, sub aspectul eliminării cazurilor privind tortura și comportamentul degradant.

Astfel, Curtea Supremă de Justiție obligă prin deciziile sale instanțele judiciare inferioare să reacționeze de fiecare dată atunci cînd în timpul judecării cauzei se înaintează versiunea precum că în privința oricărui participant la proces a fost aplicată violența sau tratamentul degradant.